

The Responsibilities of Thai Children in The AI Era: Adapting, Learning, and Creating Value in A Globalized World

Phrakhrupunyaphisan (Wichanchai Katapunyo)^{1*} Teeraphong Somkhaoyai²
 and Khrongrat Chairueang³

¹ Doctor of Education, Buddhist Educational Administration, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Si Thammarat Campus, Thailand

² Buddhist Educational Administration, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Si Thammarat Campus, Thailand

³ Independent Researcher, Thailand

* Corresponding author. E-mail: Khoom.2544@gmail.com

ABSTRACT

This academic article presents the responsibilities of Thai children in the era of artificial intelligence (AI), emphasizing adaptation, learning, and value creation in a globalized world. The study reveals that in the 21st century, advancements in AI and globalization significantly impact the lifestyles of Thai youth, presenting both opportunities and challenges, particularly concerning issues of discipline, responsibility, and digital literacy, which affect harmonious coexistence in a digital society. The basic education curriculum designates “responsibility” as a necessary trait for living in modern society. While AI offers opportunities for personalized learning and effective classroom management, it also poses ethical risks, such as algorithmic bias and violations of privacy. Therefore, it is essential for youth to develop critical judgment, ethical standards, and informed skills in utilizing AI. The article proposes strategies for cultivating responsibility among youth through the integration of digital skills, critical thinking, and AI literacy, utilizing learner-centered activities, including case study analysis and community-benefiting projects. Recommendations highlight the importance of fostering a culture of integrity and responsibility in technology use to ensure that Thai youth grow into quality digital citizens who actively contribute to the sustainable development of Thai society in the era of globalization.

Keywords: Responsibility, Globalization, Digital Literacy, Ethics, Thai Youth

ความรับผิดชอบของเด็กไทยในยุค AI: การปรับตัว เรียนรู้ และสร้างคุณค่าในโลกาภิวัตน์

พระครูปัญญาพิศาล (วิชาญชัย กตปุญโญ)^{1*} อีระพงษ์ สมเขใหญ่² และ ครองรัฐ ใจเรือง³

¹ ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช ประเทศไทย

² สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช ประเทศไทย

³ นักวิจัยอิสระ ประเทศไทย

* Corresponding author. E-mail: Khoom.2544@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้นำเสนอความรับผิดชอบของเด็กไทยในยุคปัญญาประดิษฐ์ (AI) โดยเน้นการปรับตัว เรียนรู้ และสร้างคุณค่าในโลกาภิวัตน์ การศึกษาพบว่าในศตวรรษที่ 21 ความก้าวหน้าของ AI และโลกาภิวัตน์ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของเยาวชนไทย ทั้งในด้านโอกาสและความท้าทาย โดยเฉพาะปัญหาการขาดวินัย ความรับผิดชอบ และความรู้เท่าทันดิจิทัล ซึ่งมีผลต่อการอยู่ร่วมกันในสังคมดิจิทัล หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดให้ “ความรับผิดชอบ” เป็นคุณลักษณะที่จำเป็นสำหรับการใช้ชีวิตในสังคมสมัยใหม่ AI มีทั้งโอกาสในการสนับสนุนการเรียนรู้ส่วนบุคคลและการบริหารจัดการชั้นเรียน แต่ก็มีความเสี่ยงด้านจริยธรรม เช่น อคติจากอัลกอริธึมและการละเมิดสิทธิส่วนบุคคล ดังนั้น เยาวชนจำเป็นต้องพัฒนาวิจารณญาณ จริยธรรม และทักษะการใช้ AI อย่างรู้เท่าทัน บทความเสนอแนวทางการพัฒนาความรับผิดชอบของเยาวชนผ่านการบูรณาการทักษะดิจิทัล การคิดเชิงวิพากษ์ และความฉลาดรู้เกี่ยวกับ AI โดยใช้กิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง รวมถึงการวิเคราะห์กรณีศึกษาและการทำโครงการเพื่อประโยชน์สาธารณะ ข้อเสนอแนะชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการสร้างวัฒนธรรมแห่งความซื่อสัตย์และความรับผิดชอบในการใช้เทคโนโลยี เพื่อให้เยาวชนไทยเติบโตเป็นพลเมืองดิจิทัลที่มีคุณภาพและมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมไทยอย่างยั่งยืนในยุคโลกาภิวัตน์

คำสำคัญ: ความรับผิดชอบ, โลกาภิวัตน์, ความรู้ด้านดิจิทัล, จริยธรรม, เยาวชนไทย

© 2025 JAE: Journal of Applied Education

บทนำ

ในศตวรรษที่ 21 โลกกำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจากอิทธิพลของปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) และกระแสโลกาภิวัตน์ ซึ่งทั้งสองปัจจัยนี้ได้ส่งผลกระทบต่อพฤติกรรม วิถีชีวิต และค่านิยมของเยาวชนไทยอย่างมีนัยสำคัญ ความสะดวกสบายจากเทคโนโลยีดิจิทัลทำให้เยาวชนมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการใช้เวลา การเรียนรู้ และการสื่อสาร แต่ขณะเดียวกันก็สร้างความท้าทายในด้านความรับผิดชอบและวินัยส่วนบุคคล สถานการณ์ดังกล่าวปรากฏอย่างชัดเจนจากปัญหาที่พบในปัจจุบัน เช่น การขาดวินัยในตนเอง การเสพติดเกมความจำเป็น ตลอดจนการขาดความร่วมมือทางสังคม (กรกมล ศรีวัฒน์, 2567) นอกจากนี้ รายงานของ World Economic Forum (WEF) ยังชี้ให้เห็นว่า การศึกษาไทยในยุค AI จำเป็นต้องปรับตัวอย่างมาก เนื่องจากระบบการเรียนการสอนกำลังเผชิญแรงกดดันจากความเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีและสภาพสังคมดิจิทัล (ประภาพรณ วิภาตวิทย์, 2567) ปัญหาเหล่านี้ทำให้การบ่มเพาะทักษะการใช้เทคโนโลยีอย่างรู้เท่าทัน และสร้างจิตสำนึกความรับผิดชอบในกลุ่มเยาวชนกลายเป็นเรื่องจำเป็นเร่งด่วน

ความรับผิดชอบเป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดไว้อย่างชัดเจน โดยเป็นหนึ่งในคุณธรรมสำคัญที่ผู้เรียนพึงมีควบคู่กับคุณธรรมและค่านิยมอื่น ๆ เช่น ความซื่อสัตย์ ความมีวินัย และการใฝ่เรียนรู้ ความรับผิดชอบไม่ได้เป็นเพียงคุณลักษณะด้านพฤติกรรมส่วนบุคคลเท่านั้น แต่ยังเป็นรากฐานของการอยู่ร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ในสังคมดิจิทัล ซึ่งมีการติดต่อสื่อสารและแลกเปลี่ยนข้อมูลอย่างไร้พรมแดน (ชาวีวัฒน์ ธิวรวงษ์, 2568) การพัฒนาความรับผิดชอบในเยาวชนจึงต้องดำเนินควบคู่กับการส่งเสริมจิตสำนึกในการเคารพสิทธิของผู้อื่น การระมัดระวังต่อการใช้ข้อมูล และการรู้จักปกป้องข้อมูลส่วนตัว อันเป็นส่วนหนึ่งของการเป็นพลเมืองดิจิทัลที่มี

คุณภาพ (TOJO News, 2568) หากเยาวชนขาดคุณลักษณะนี้ ไม่เพียงแต่จะส่งผลต่อการปรับตัวในชีวิตประจำวัน แต่ยังอาจกระทบต่อการอยู่ร่วมกันอย่างยั่งยืนของสังคมโดยรวม

AI และโลกาภิวัตน์มีบทบาททั้งในฐานะโอกาสและความเสี่ยงต่อการพัฒนาความรับผิดชอบของเยาวชนไทย ในด้านโอกาส AI สามารถช่วยยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ เปิดโอกาสให้นักเรียนได้เข้าถึงองค์ความรู้และฝึกทักษะที่หลากหลายอย่างเฉพาะเจาะจง เช่น การใช้โมเดลภาษาขนาดใหญ่ (LLM) เพื่อสืบค้นข้อมูล ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ และช่วยจัดการเวลาในการสอน ทำให้ครูสามารถใช้เวลาร่วมกับนักเรียนได้มากขึ้น (ประภาพรรณ วิภาตวิทย์, 2567) สิ่งเหล่านี้ส่งเสริมให้เยาวชนเกิดความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเอง รู้จักใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ และบริหารเวลาอย่างมีวินัย อย่างไรก็ตาม ในอีกด้านหนึ่ง AI ก็เป็นความเสี่ยงด้านจริยธรรม เช่น อคติที่เกิดจากระบบอัตโนมัติ หรือความเหลื่อมล้ำด้านเทคโนโลยีที่อาจทำให้บางกลุ่มไม่ได้รับประโยชน์อย่างเท่าเทียม (Anderson, 2025) ดังนั้น การรู้เท่าทัน AI การตัดสินใจใช้อย่างมีจริยธรรม และการเคารพสิทธิของผู้อื่น จึงเป็นแนวทางสำคัญที่สะท้อนถึงความรับผิดชอบต่อเยาวชนไทยในยุคดิจิทัลและโลกาภิวัตน์

บทความฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวทางการปรับตัวและพัฒนาทักษะความรับผิดชอบต่อเยาวชนไทยให้เหมาะสมกับสังคมในยุคปัญญาประดิษฐ์ (AI) และโลกาภิวัตน์ โดยเน้นการปลูกฝังจิตสำนึกด้านคุณธรรม จริยธรรม และทักษะการใช้เทคโนโลยีอย่างรู้เท่าทัน เพื่อเสริมสร้างศักยภาพให้เยาวชนสามารถประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการพัฒนาตนเองและสังคมอย่างสร้างสรรค์และมีคุณค่า ทั้งนี้ บทความยังมุ่งให้สถานศึกษาและสังคมใช้เป็นแนวทางในการบ่มเพาะคุณลักษณะด้านความรับผิดชอบต่ออย่างเป็นระบบ ทั้งในระดับนโยบายและการปฏิบัติจริง เพื่อส่งเสริมให้เยาวชนไทยเติบโตเป็นพลเมืองดิจิทัลที่มีจิตสำนึก มีความรับผิดชอบต่อผลกระทบของตนเอง และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมดิจิทัลได้อย่างสันติและยั่งยืน

การตระหนักรู้และเข้าใจบริบทของโลกาภิวัตน์และ AI

ด้วยการเข้ามามีบทบาทมากขึ้นของอุตสาหกรรมเทคโนโลยีดิจิทัลที่พัฒนาอย่างต่อเนื่องในสังคมไทย ทำให้ประชาชนสามารถเข้าถึงได้สะดวกรวดเร็ว ประเด็นสำคัญที่ชี้ให้เห็นคือ การเติบโตที่รวดเร็วของเทคโนโลยีอาจเป็นดาบสองคมในการใช้เพื่อจุดประสงค์ต่าง ๆ ทั้งทางบวกและทางลบ ดังที่ พรหมพิลาศ กุลติล (2560) ได้กล่าวถึง ความเป็นโลกาภิวัตน์ที่ว่า โลกาภิวัตน์เป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างเวลาและพื้นที่ใหม่ ทำให้สังคมเปลี่ยนแปลงจากรูปแบบเดิมที่ยึดติดถิ่นที่และมีการติดต่อกันใกล้ชิด ไปสู่สังคมสมัยใหม่ที่ผู้คน สามารถติดต่อสัมพันธ์ทางไกลกับคนอื่น ๆ ข้ามเวลาและพื้นที่อย่างใกล้ชิด รวดเร็วสร้างเป็นเครือข่ายสังคม ผ่านระบบคมนาคมและเทคโนโลยีการสื่อสาร ซึ่งก่อให้เกิดผลกระทบทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและสังคมในมิติต่าง ๆ มากมาย ในขณะที่ตลอดระยะเวลาไม่กี่ปีที่ผ่านมา บทบาทของปัญญาประดิษฐ์ที่เข้ามามีบทบาทมากขึ้น โดยในปัจจุบันถูกพัฒนาให้หลากหลายแพลตฟอร์มในการเอื้ออำนวยความสะดวกในการเรียน การทำงาน และการดำรงชีวิตประจำวัน ขณะเดียวกัน ปัญญาประดิษฐ์ (AI) ได้เข้ามามีบทบาทอย่างมากในหลากหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านการศึกษา การแพทย์ ธุรกิจ ไปจนถึงภาคบริการ โดยเฉพาะในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา มีการพัฒนาแพลตฟอร์มและแอปพลิเคชันอัจฉริยะที่สามารถอำนวยความสะดวกในการเรียน การทำงาน และการดำรงชีวิตประจำวันอย่างแพร่หลาย เช่น ระบบแปลภาษาอัตโนมัติ ระบบผู้ช่วยเสมือน การวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) และเครื่องมือช่วยวิเคราะห์การเรียนรู้ของนักเรียนแบบรายบุคคล (Personalized Learning) (Citation needed) ในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา ปัญญาประดิษฐ์ (AI) ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในหลายมิติ ทั้งการศึกษา ธุรกิจ การแพทย์ และการดำรงชีวิตประจำวัน เช่น ระบบแปลภาษาอัตโนมัติ ผู้ช่วยเสมือน และการเรียนรู้เฉพาะบุคคล (Personalized Learning) เทคโนโลยีเหล่านี้ช่วยเพิ่มโอกาสในการเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพของเยาวชน อย่างไรก็ตาม หากขาดการกำกับดูแลที่เหมาะสม AI อาจกลายเป็นปัจจัยที่ลดทอนคุณค่ามนุษย์ ทำให้ผู้เรียนพึ่งพาเครื่องมือมากกว่าการคิดวิเคราะห์ด้วยตนเอง ดังนั้น ทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ (Critical Thinking) จึงเป็นหัวใจสำคัญที่ช่วยให้เยาวชนสามารถแยกแยะข้อมูลจริงเท็จ ประเมินความน่าเชื่อถือของข้อมูล และใช้ AI อย่างมีจริยธรรม การเน้นพัฒนา Critical Thinking จึงไม่ใช่เพียงการฝึกคิดอย่างมีเหตุผล แต่คือการสร้างภูมิคุ้มกันทางปัญญาในการเผชิญกับเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

ถึงแม้เทคโนโลยี AI จะเข้ามามีบทบาทต่อเยาวชนอย่างมี อย่างไรก็ตามสิ่งเหล่านี้ก็เป็นอันตรายต่อเยาวชน โดยอาจมอบโอกาสและความสะดวกสบายหลายด้านในการเรียนรู้และความบันเทิงสำหรับเด็ก แต่ก็แฝงมาด้วยความเสี่ยงหลายประการที่ผู้ปกครองไม่ควรมองข้าม ได้แก่

1) การแพร่กระจายอคติและความเกลียดชัง AI เรียนรู้จากข้อมูลมหาศาลบนอินเทอร์เน็ต ซึ่งอาจรวมถึงอคติทางเพศ เชื้อชาติ และวัฒนธรรมโดยไม่เจตนา ส่งผลให้ AI บางระบบสะท้อนอคติเดิมเหล่านั้นออกมา เช่น การสร้างเนื้อหาที่มีอคติหรือภาพเหมารวม ผู้ใหญ่จึงควรสอนให้เด็กมีวิจารณญาณในการรับข้อมูล และเข้าใจว่าความคิดที่ได้จาก AI ไม่ใช่ข้อเท็จจริงเสมอไป

2) การละเมิดความเป็นส่วนตัว AI มักเก็บข้อมูลของผู้ใช้อย่างต่อเนื่อง ไม่ว่าจะเป็นประวัติการค้นหา เสียงพูด หรือพฤติกรรมบนโลกออนไลน์ ตัวอย่างเช่น ของเล่น AI บางชนิดสามารถบันทึกเสียงสนทนาในบ้านและส่งต่อไปยังเซิร์ฟเวอร์ของบริษัทที่ผลิตโดยที่ผู้ใช้อาจไม่รู้ตัว ซึ่งอาจทำให้ข้อมูลของเด็กและครอบครัวรั่วไหลสู่บุคคลที่สามโดยไม่ตั้งใจ

3) การกำหนดเป้าหมายทางการตลาดอย่างแอบแฝง AI มีความสามารถในการติดตามพฤติกรรมการใช้งานของเด็ก และใช้ข้อมูลเหล่านั้นนำเสนอเนื้อหาโฆษณาที่ปรับให้ตรงกับความสนใจ เช่น เกมหรือของเล่นที่เด็กสนใจ ซึ่งอาจกระตุ้นให้เกิดการบริโภคโดยไม่รู้เท่าทัน และอาจพาเด็กเข้าสู่สภาพแวดล้อมออนไลน์ที่ไม่เหมาะสม

4) การกลั่นแกล้งและหลอกลวงผ่านเทคโนโลยี Deepfake Generative AI สามารถสร้างภาพ เสียง หรือวิดีโอปลอมได้อย่างแนบเนียน เช่น การตัดต่อภาพโป๊ปลอม หรือการโคลนเสียงเพื่อหลอกให้เด็กให้ข้อมูลส่วนตัวหรือโอนเงิน การกระทำเหล่านี้อาจกลายเป็นรูปแบบใหม่ของการคุกคามทางเพศหรือการกลั่นแกล้งไซเบอร์ ซึ่งอันตรายและยากต่อการตรวจสอบ (American Academy of Pediatrics Council on Communications & Media, 2024)

ผู้เขียนเห็นด้วยแม้ AI จะสร้างคุณค่าในการเรียนรู้ แต่ก็แฝงความเสี่ยงที่อาจกระทบต่อเยาวชนหลายด้าน ได้แก่ (1) การแพร่กระจายของอคติทางเพศ เชื้อชาติ และวัฒนธรรม เนื่องจาก AI เรียนรู้จากข้อมูลที่มีอคติบนอินเทอร์เน็ต จึงอาจสะท้อนภาพเหมารวมในเนื้อหาที่สร้างขึ้น (2) การละเมิดความเป็นส่วนตัว จากการเก็บข้อมูลผู้ใช้อย่างต่อเนื่อง เช่น เสียงสนทนา หรือพฤติกรรมออนไลน์ ซึ่งอาจรั่วไหลสู่บุคคลที่สาม (3) การขึ้นทางทางการตลาดแอบแฝงผ่านอัลกอริทึมที่ปรับเนื้อหาให้ตรงกับความสนใจของเด็ก และ (4) การกลั่นแกล้งผ่านเทคโนโลยี Deepfake ที่สามารถสร้างภาพหรือเสียงปลอมได้อย่างแนบเนียน (American Academy of Pediatrics Council on Communications & Media, 2024) ตัวอย่างเหล่านี้สะท้อนว่า AI ไม่ได้เป็นกลางเสมอไป การเรียนรู้เกี่ยวกับจริยธรรมดิจิทัล (Digital Ethics) และการคิดอย่างมีวิจารณญาณจึงเป็นสิ่งจำเป็น เพื่อป้องกันไม่ให้เยาวชนตกเป็นเหยื่อของเทคโนโลยีที่ใช้โดยขาดความเข้าใจ

ขณะที่สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน (2559) ได้ประมวลข้อมูลจากสภาเศรษฐกิจโลก (World Economic Forum) เกี่ยวกับคุณลักษณะและทักษะในโลกยุคดิจิทัล หรือที่เรียกว่า “ความฉลาดทางดิจิทัล” (Digital Intelligence Quotient: DQ) ซึ่งเป็นทักษะจำเป็นสำหรับเด็กในศตวรรษที่ 21 โดยระบุไว้ 8 ทักษะสำคัญที่เยาวชนยุคใหม่ควรเรียนรู้เพื่อเติบโตเป็นพลเมืองดิจิทัลอย่างมีคุณภาพ ดังนี้

1) ทักษะการรักษาอัตลักษณ์ที่ดีของตนเอง (Digital Citizen Identity) คือ ความสามารถในการสร้างและจัดการอัตลักษณ์ของตนเองทั้งในโลกออนไลน์และโลกจริง เช่น เด็กสามารถแสดงความสามารถพิเศษของตนเองผ่านแพลตฟอร์มอย่าง Facebook หรือ YouTube

2) ทักษะการจัดการเวลาหน้าจอ (Screen Time Management) คือ ความสามารถในการบริหารเวลาในการใช้อุปกรณ์ดิจิทัล และการจัดสรรเวลาใช้อุปกรณ์หลายชนิดในเวลาเดียวกัน เช่น เด็กสามารถชมการ์ตูนบน YouTube ผ่านสมาร์ทโฟน ขณะเดียวกันค้นหาข้อมูลผ่านแท็บเล็ตได้อย่างเหมาะสม

3) ทักษะการจัดการกับการคุกคามบนโลกออนไลน์ (Cyberbullying Management) คือ ความสามารถในการรับมือกับภัยคุกคามหรือการกลั่นแกล้งในโลกออนไลน์ เช่น เด็กรู้จักปกป้องตนเอง ไม่เปิดเผยข้อมูลส่วนตัวให้กับบุคคลแปลกหน้า

4) ทักษะการจัดการความปลอดภัยทางไซเบอร์ (Cybersecurity Management) คือ ความสามารถในการป้องกันข้อมูลส่วนตัวผ่านระบบรักษาความปลอดภัย เช่น การตั้งรหัสผ่านที่รัดกุมเพื่อป้องกันการเข้าถึงข้อมูลโดยไม่ได้รับอนุญาต

5) ทักษะการจัดการความเป็นส่วนตัว (Privacy Management) คือ ความสามารถในการควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลไม่ให้ถูกเปิดเผยหรือรบกวนจากผู้อื่น เช่น เด็กสามารถปฏิเสธคำขอเป็นเพื่อนจากบุคคลที่ไม่รู้จักในโซเชียลมีเดีย

6) ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Critical Thinking) คือ ความสามารถในการวิเคราะห์ แยกแยะข้อมูลที่ถูกต้องและคลาดเคลื่อน รวมถึงข้อมูลที่ปลอดภัยหรือเสี่ยงอันตราย เช่น เด็กสามารถบอกข้อดีและข้อเสียของเกมหรือสื่อออนไลน์ได้

7) ทักษะการจัดการร่องรอยข้อมูลในโลกออนไลน์ (Digital Footprints Management) คือ ความสามารถในการควบคุมข้อมูลที่ตนเองเผยแพร่ และเข้าใจผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากข้อมูลนั้น เช่น เด็กสามารถลบโพสต์หรือข้อมูลที่ไม่เหมาะสมออกจากบัญชีของตน

8) ทักษะการใช้เทคโนโลยีอย่างมีจริยธรรม (Digital Empathy) คือ ความสามารถในการใช้งานเทคโนโลยีอย่างปลอดภัย มีจริยธรรม และเคารพผู้อื่น เช่น เด็กสามารถแสดงความคิดเห็นในโลกออนไลน์ด้วยภาษาที่สุภาพ และไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น

ซึ่งสำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน (2559) ได้เสนอแนวคิด “ความฉลาดทางดิจิทัล” (Digital Intelligence Quotient: DQ) ซึ่งประกอบด้วย 8 ทักษะหลักที่เยาวชนควรมี เช่น การรักษาอัตลักษณ์ดิจิทัล การจัดการเวลาหน้าจอ การป้องกันการกลั่นแกล้งไซเบอร์ และการใช้เทคโนโลยีอย่างมีจริยธรรม อย่างไรก็ตาม การพัฒนา DQ จะมีความหมายมากขึ้นเมื่อบูรณาการร่วมกับทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ ครูและสถานศึกษาควรออกแบบกิจกรรมที่กระตุ้นให้ผู้เรียน “คิด ถาม วิเคราะห์ และลงมือทำ” ผ่านโครงการ AI เพื่อสาธารณประโยชน์ (AI for Good) การวิเคราะห์กรณีศึกษา (Case Study Analysis) และการเรียนรู้ผ่านปัญหา (Problem-Based Learning) เพื่อให้เยาวชนได้ฝึกใช้วิจารณญาณทางจริยธรรมและสังคมควบคู่กับการใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ การประสานความร่วมมือระหว่างครอบครัว โรงเรียน และภาครัฐจึงเป็นกลไกสำคัญในการปลูกฝังความรับผิดชอบทางดิจิทัล เพื่อให้เยาวชนไทยเติบโตเป็น “พลเมืองดิจิทัลที่มีคุณภาพ” ในยุคปัญญาประดิษฐ์อย่างแท้จริง

การรู้เท่าทันดิจิทัล (Digital Literacy) เป็นทักษะสำคัญในศตวรรษที่ 21 ซึ่งหมายถึงความสามารถในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างสร้างสรรค์ มีวิจารณญาณ และมีจริยธรรม ทั้งในด้านการสื่อสาร การผลิตสื่อ และการใช้ข้อมูลอย่างปลอดภัยและเหมาะสม โดยการส่งเสริมการเรียนรู้ด้านนี้สำหรับเด็กควรอาศัยความร่วมมือจากหลายภาคส่วน (พิรวิชัย คำเจริญ และวีรพงษ์ พลนิกรกิจ, 2561) ดังนี้

1) ระดับครอบครัว: ผู้ปกครองควรเป็นแบบอย่าง สร้างทักษะและปลูกฝังจริยธรรมในการใช้สื่อดิจิทัล ส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันในครอบครัว และควบคุมการเข้าถึงสื่อที่ไม่เหมาะสม

2) ระดับสถานศึกษา: โรงเรียนควรจัดหลักสูตรที่ส่งเสริมการรู้เท่าทันดิจิทัล และจัดกิจกรรมที่เสริมสร้างภูมิคุ้มกันให้กับผู้เรียน พร้อมอบรมครูให้มีความรู้ในการถ่ายทอดอย่างมีประสิทธิภาพ

3) ระดับกระทรวงและหน่วยงานรัฐ: ควรกำหนดนโยบายชัดเจน สนับสนุนการพัฒนาหลักสูตร และจัดตั้งเครือข่ายความร่วมมือเพื่อเผยแพร่ความรู้ในระดับชาติ

4) ระดับผู้ให้บริการสื่อดิจิทัล: ควรผลิตเนื้อหาที่สร้างสรรค์ มีความรับผิดชอบ และส่งเสริมการรู้เท่าทันดิจิทัลอย่างปลอดภัยสำหรับเด็กและเยาวชน

5) ระดับเครือข่ายภาคประชาสังคม: สนับสนุนการจัดกิจกรรม สื่อการเรียนรู้ และการอบรมที่ช่วยให้เด็กมีภูมิคุ้มกันทางดิจิทัล เช่น การให้ความรู้เรื่องสิทธิ ลิขสิทธิ์ และการไม่ทิ้งร่องรอยออนไลน์

ทั้งนี้ การเรียนรู้ที่เหมาะสมควรสอดคล้องกับวัยของเด็ก เช่น เด็กเล็กควรเริ่มเรียนรู้การตั้งรหัสผ่าน การป้องกันการถูกกลั่นแกล้งออนไลน์ และความเข้าใจเรื่องลิขสิทธิ์ เพื่อเตรียมความพร้อมในการเป็นพลเมืองดิจิทัลอย่างมีคุณภาพในอนาคต นอกจากนี้ เด็กในช่วงวัยประถมและมัธยมควรได้รับการส่งเสริมให้เข้าใจถึงผลกระทบของการใช้สื่อดิจิทัลอย่างมีวิจารณญาณ รู้เท่าทันข่าวสารที่อาจเป็นเท็จ หรือเนื้อหาที่ชักจูงให้เกิดพฤติกรรมไม่เหมาะสม ตลอดจนเรียนรู้การใช้เทคโนโลยีเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ เช่น การใช้โปรแกรมออกแบบ การผลิตสื่อดิจิทัล หรือการเขียนโค้ดเบื้องต้น ซึ่งจะช่วยพัฒนาให้เด็กมีความคิดสร้างสรรค์และมีทักษะการแก้ปัญหาเชิงนวัตกรรม

ในระดับมัธยมปลายและอุดมศึกษา ควรเน้นการบูรณาการทักษะดิจิทัลกับการเรียนรู้ในสาขาวิชาต่าง ๆ เช่น การใช้ปัญญาประดิษฐ์ (AI) ในการค้นคว้าวิจัย การวิเคราะห์ข้อมูล หรือการสร้างสรรค์ผลงานทางวิชาการอย่างมีจริยธรรม เพื่อให้ผู้เรียนสามารถใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือในการพัฒนาตนเองและสังคมได้อย่างยั่งยืน ทั้งหมดนี้จะส่งผลให้เยาวชนเติบโตเป็นพลเมืองดิจิทัลที่มีความรับผิดชอบ มีสำนึกทางจริยธรรม และสามารถปรับตัวได้ต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกยุคดิจิทัล

ทักษะการเรียนรู้ใหม่เด็กไทยต้องมีในยุคปัจจุบันและการเสริมทักษะใหม่ในยุค AI

ในศตวรรษที่ 21 การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยี โดยเฉพาะการเข้ามาของปัญญาประดิษฐ์ (AI) และสื่อดิจิทัล ได้ส่งผลกระทบต่อรูปแบบการเรียนรู้ พฤติกรรม และทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตของเด็กและเยาวชนไทยอย่างลึกซึ้ง ระบบการศึกษาจึงไม่สามารถยึดติดอยู่กับแนวทางเดิม แต่จำเป็นต้องปรับตัวเพื่อเตรียมผู้เรียนให้พร้อมรับมือกับความซับซ้อน ความไม่แน่นอน และความเปลี่ยนแปลงในโลกอนาคต ทักษะที่เคยเพียงพอในอดีตอาจไม่ตอบโจทย์ยุคปัจจุบันอีกต่อไป เด็กไทยจำเป็นต้องมี “ทักษะใหม่” ที่ครอบคลุมทั้งด้านความคิดสร้างสรรค์ การคิดเชิงวิพากษ์ การใช้เทคโนโลยีอย่างรู้เท่าทัน ตลอดจนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพร้อมรับมือกับนวัตกรรมที่เกิดขึ้นตลอดเวลา โดยเฉพาะในยุคที่ AI ไม่ใช่เพียงเครื่องมือ แต่เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้และตัดสินใจ การพัฒนาทักษะด้าน Digital Literacy, Coding, Critical Thinking และ AI Literacy จึงไม่ใช่ทางเลือก แต่คือความจำเป็นในการสร้างพลเมืองไทยให้สามารถแข่งขันได้ในระดับโลก และอยู่ร่วมกับเทคโนโลยีอย่างมีจริยธรรมและรับผิดชอบ โดนสามารถนำเสนอข้อมูลได้ดังนี้

1. ทักษะใหม่ที่เด็กไทยต้องมีในยุคปัจจุบัน

เด็กยุคปัจจุบันควรมีทักษะสำคัญที่สามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันและประสบความสำเร็จได้ (NEUROGENIU, 2564) ดังนี้ 1) ความคิดสร้างสรรค์ (Creativity) ช่วยนำความรู้และประสบการณ์มาประยุกต์สร้างไอเดียใหม่ ๆ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานและคิดค้นสิ่งใหม่ 2) การสื่อสาร (Communication) ทักษะในการสร้างปฏิสัมพันธ์ ทั้งการฟังและพูด เพื่อสร้างความเข้าใจระหว่างผู้พูดและผู้ฟัง 3) การคิดวิเคราะห์ (Critical Thinking) การใช้วิจารณญาณและการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล รวมถึงการวิเคราะห์ข้อมูลและสถานการณ์อย่างรอบด้าน 4) ความเป็นผู้นำ (Leadership) ความมั่นใจในการพัฒนาศักยภาพตนเองและทีม นำทีมสู่เป้าหมายและสร้างแรงบันดาลใจ 5) การเจรจาต่อรอง (Negotiation) ทักษะสำคัญในการติดต่อสื่อสารเพื่อตัดสินใจร่วมกันและแก้ปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ 6) ทักษะสมอง (Brain Skill) เข้าใจสมองและความคิดตนเอง เพื่อใช้จุดแข็งและพัฒนาตนเองอย่างเหมาะสม 7) กรอบความคิดแบบเติบโต (Growth Mindset) มองความล้มเหลวเป็นโอกาสเรียนรู้และปรับปรุง 8) ความฉลาดด้านสังคม (Social Intelligence) การสร้างความสัมพันธ์ เข้าใจและเห็นอกเห็นใจผู้อื่น รวมถึงควบคุมการแสดงออกให้เหมาะสม 9) ความฉลาดในการแก้ปัญหา (Adversity Intelligence) ปรับตัวและหาทางแก้ไขปัญหได้ด้วยตนเองโดยไม่ย่อท้อ และ 10) ความฉลาดด้านอารมณ์ (Emotional Intelligence) การควบคุมและจัดการกับอารมณ์ตนเอง รวมถึงเข้าใจอารมณ์ผู้อื่น

2. ทักษะสำคัญของ Digital Literacy

ในยุคสังคมดิจิทัลที่เทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามามีบทบาทในทุกมิติของชีวิตประจำวัน ทักษะด้านความฉลาดรู้ดิจิทัล (Digital Literacy) จึงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่งต่อการดำรงชีวิต การทำงาน และการมีส่วนร่วมในสังคมอย่างมีประสิทธิภาพ การพัฒนา Digital Literacy ไม่ได้หมายถึงเพียงการใช้เทคโนโลยีเป็นเท่านั้น แต่ยังครอบคลุมถึงความสามารถในการเข้าถึง วิเคราะห์ สื่อสาร สร้างสรรค์ และจัดการข้อมูลอย่างมีจริยธรรมและวิจารณญาณ โดยสามารถจำแนกออกเป็น 5 ทักษะหลัก (กองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์, 2567) ดังนี้

1) ทักษะการเข้าใจสื่อ (Media Literacy) ผู้เรียนจำเป็นต้องมีความสามารถในการเข้าใจบริบท รูปแบบ และกลยุทธ์ของสื่อดิจิทัล ตลอดจนสามารถวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือของข้อมูล แยกแยะข้อเท็จจริงออกจากความคิดเห็น และประเมินความถูกต้องของเนื้อหาอย่างรอบด้าน ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการป้องกันการตกเป็นเหยื่อของข่าวปลอม (fake news) และการบิดเบือนข้อมูล

2) ทักษะการสื่อสารดิจิทัล (Digital Communication) ความสามารถในการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพในสื่อสังคมออนไลน์และแพลตฟอร์มดิจิทัลต่าง ๆ เป็นทักษะที่จำเป็นในยุคปัจจุบัน ผู้เรียนควรเข้าใจมารยาทดิจิทัล (netiquette) จริยธรรมการสื่อสาร การเคารพสิทธิของผู้อื่น ตลอดจนสามารถรักษาความเป็นส่วนตัวและความปลอดภัยของข้อมูลตนเองได้อย่างเหมาะสม

3) ทักษะการสร้างสรรค์เนื้อหา (Content Creation) การผลิตสื่อและเนื้อหาดิจิทัลควรเป็นไปอย่างมีความรับผิดชอบ ผู้เรียนต้องตระหนักถึงลิขสิทธิ์ ทรัพย์สินทางปัญญา และความหลากหลายของความคิดเห็น โดยเนื้อหาที่สร้างขึ้นควรส่งเสริมคุณค่าทางสังคมและไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น

4) ทักษะการคิดวิเคราะห์ (Critical Thinking) ทักษะนี้มุ่งเน้นการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ผู้เรียนควรมีความสามารถในการวิเคราะห์ข้อมูล ตั้งคำถาม และตัดสินใจอย่างมีเหตุผลเพื่อตอบสนองต่อสถานการณ์หรือข้อมูลที่ได้รับในโลกดิจิทัล ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างภูมิคุ้มกันในการใช้เทคโนโลยีอย่างมีสติและรับผิดชอบ

5) ทักษะการแก้ปัญหา (Problem Solving) ผู้เรียนควรสามารถรับมือและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในสภาพแวดล้อมดิจิทัล เช่น ปัญหาทางเทคนิค ภัยคุกคามทางไซเบอร์ หรือการกลั่นแกล้งทางออนไลน์ (cyberbullying) ตลอดจนสามารถแจ้งปัญหาหรือขอความช่วยเหลือจากแหล่งที่เชื่อถือได้อย่างเหมาะสม

3. การพัฒนา Critical Thinking ควบคู่กับ AI Literacy ในห้องเรียนยุคใหม่

ในบริบทของห้องเรียนยุคดิจิทัล การพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ (Critical Thinking) ควบคู่กับความฉลาดรู้เกี่ยวกับปัญญาประดิษฐ์ (AI Literacy) เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อให้ผู้เรียนสามารถใช้เทคโนโลยีอย่างมีวิจารณญาณ มีความรับผิดชอบ และสามารถตั้งคำถามเชิงลึกต่อข้อมูลที่ได้รับจากระบบอัตโนมัติ (มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย, 2568) ได้แก่

1) เน้นกระบวนการคิดของผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Center Student Thinking) การจัดการเรียนรู้ควรมุ่งเน้นการส่งเสริมให้ผู้เรียนคิดอย่างมีระบบ กล่าวตั้งคำถามกับข้อมูลที่ได้รับ ไม่ยอมรับคำตอบจาก AI โดยปราศจากการไตร่ตรอง ผู้เรียนควรได้รับการฝึกฝนให้สะท้อนความคิด วิเคราะห์ และประเมินทางเลือกต่าง ๆ ด้วยตนเอง เพื่อไม่ตกเป็นผู้บริโภคมูลแบบไม่รู้เท่าทัน

2) กำหนดระดับการใช้ AI อย่างชัดเจน (Be Explicit on Level of AI Use) ในแต่ละกิจกรรมการเรียนรู้ ควรกำหนดบทบาทของ AI ให้ชัดเจน เช่น ใช้ AI ในการสืบค้นข้อมูล ตรวจสอบไวยากรณ์ภาษา หรือช่วยระดมความคิดเบื้องต้น แต่หลีกเลี่ยงการปล่อยให้ผู้เรียนพึ่งพา AI ทำงานแทนทั้งหมด เพื่อรักษาความสมดุลระหว่างการใช้อุปกรณ์กับการพัฒนาทักษะทางปัญญาของตนเอง

3) ครูเป็นแบบอย่างในการใช้ AI อย่างเหมาะสม (Model Appropriate Use) ครูควรแสดงให้เห็นถึงการใช้อย่างมีจริยธรรม เช่น การตั้งคำถามที่มีคุณภาพ การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล การอภิปรายข้อจำกัดหรืออคติของ AI ตลอดจนการตัดสินใจด้วยวิจารณญาณ โดยยึดหลักความรับผิดชอบต่อสังคม

ในยุคที่เทคโนโลยีเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะการเข้ามาของปัญญาประดิษฐ์ (AI) และระบบดิจิทัลในทุกมิติของชีวิต การเรียนรู้ของเด็กไทยไม่อาจยึดติดกับรูปแบบเดิมได้อีกต่อไป ผู้เรียนยุคใหม่จำเป็นต้องมีทักษะที่หลากหลาย ทั้งด้านการคิดวิเคราะห์ การใช้เทคโนโลยีอย่างรู้เท่าทัน และความสามารถในการปรับตัวต่อสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอย่างไม่หยุดนิ่ง ทักษะเหล่านี้ไม่เพียงเป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับความสำเร็จทางการศึกษา แต่ยังเป็นรากฐานในการดำรงชีวิตและการทำงานในอนาคตอย่างมีจริยธรรมและความรับผิดชอบ การพัฒนาทักษะสำคัญ เช่น การคิดเชิงวิพากษ์ การรู้เท่าทันสื่อ การเขียนโปรแกรม (Coding) และความฉลาดรู้ดิจิทัล (Digital Literacy) จึงเป็นภารกิจหลักของการศึกษาไทยในศตวรรษที่ 21 หัวข้อนี้เสนอแนวคิดสำคัญและทักษะจำเป็นที่เด็กไทยควรได้รับการส่งเสริมในยุค AI พร้อมวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาที่เหมาะสม เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงทั้งในระดับบุคคล สังคม และระบบการศึกษาโดยรวม ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การเรียนรู้ใหม่และทักษะสำคัญสำหรับเด็กไทยในยุค AI

หมวดทักษะ / ความรู้	รายละเอียด
1. ทักษะที่เด็กไทยควรมีในยุคปัจจุบัน	- ความคิดสร้างสรรค์ (Creativity): สร้างแนวคิดใหม่จากประสบการณ์ - การสื่อสาร (Communication): ฟัง พูด ถ่ายทอดความเข้าใจอย่างมีประสิทธิภาพ - การคิดวิเคราะห์ (Critical Thinking): ตัดสินใจบนฐานข้อมูลและเหตุผล - ความเป็นผู้นำ (Leadership): จัดการตนเองและทีมด้วยความมั่นใจ - การเจรจาต่อรอง (Negotiation): สื่อสารและตัดสินใจร่วมกันเพื่อแก้ปัญหา - ทักษะสมอง (Brain Skill): เข้าใจการทำงานของสมองและการเรียนรู้ของตนเอง - Growth Mindset: มองความล้มเหลวเป็นโอกาส - Social Intelligence: เข้าใจผู้อื่น เห็นอกเห็นใจ และจัดการปฏิสัมพันธ์ - Adversity Intelligence: ปรับตัวเมื่อต้องเผชิญปัญหา - Emotional Intelligence: ควบคุมอารมณ์และเข้าใจผู้อื่น
2 Digital Literacy (ความฉลาดรู้ดิจิทัล)	- Media Literacy: วิเคราะห์สื่อ แยกข้อเท็จจริงจากความคิดเห็น - Digital Communication: สื่อสารอย่างมีมารยาทและปลอดภัยบนแพลตฟอร์มดิจิทัล - Content Creation: สร้างสรรค์เนื้อหาโดยเคารพลิขสิทธิ์และความหลากหลาย - Critical Thinking: วิเคราะห์ ตรวจสอบ และตั้งคำถามต่อข้อมูลที่พบ - Problem Solving: แก้ไขปัญหาและรับมือภัยคุกคามในโลกออนไลน์
3. การพัฒนา Critical Thinking + AI Literacy	- Center Student Thinking: เน้นการคิดของผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง - Be Explicit on AI Use: กำหนดบทบาท AI ให้ชัดเจน ไม่แทนที่การคิด - Model Use: ครูเป็นแบบอย่างการใช้ AI อย่างมีจริยธรรมและวิจารณญาณ

สรุปได้ว่า ในยุคปัจจุบันที่เทคโนโลยีเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เด็กไทยจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาทักษะที่หลากหลายทั้งด้านความคิดสร้างสรรค์ การคิดวิเคราะห์ การสื่อสาร และการปรับตัว เพื่อรับมือกับโลกที่ขับเคลื่อนด้วย AI และเทคโนโลยีดิจิทัล โดยเฉพาะทักษะด้าน Digital Literacy, Critical Thinking และ Coding ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญในการเรียนรู้ตลอดชีวิต การจัดการเรียนการสอนจึงควรเน้นให้นักเรียนคิดเป็น วิเคราะห์ได้ ใช้เครื่องมือดิจิทัลอย่างมีจริยธรรม และใช้ AI อย่างรู้เท่าทัน เพื่อเตรียมความพร้อมสู่การเป็นพลเมืองดิจิทัลที่มีคุณภาพในศตวรรษที่ 21

การปรับตัวในสังคมที่เปลี่ยนแปลงและการใช้เทคโนโลยี AI อย่างมีจริยธรรม

ในศตวรรษที่ 21 สังคมทั่วโลกกำลังเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะในมิติของเทคโนโลยีและการสื่อสาร เยาวชนซึ่งเป็นกลุ่มผู้ใช้งานดิจิทัลหลักต้องเผชิญกับทั้งโอกาสและความท้าทายจากการใช้เทคโนโลยี เช่น ปัญหาข้อมูลเท็จ การกลั่นแกล้งทางไซเบอร์ หรือการละเมิดสิทธิส่วนบุคคล การเติบโตอย่างมีคุณภาพในยุคนี้จึงไม่เพียงพอแค่การเรียนรู้ทักษะดิจิทัล แต่ต้องรวมถึงการพัฒนาความเข้าใจด้านจริยธรรม และการปรับตัวในสังคมที่มีพลวัตสูง หนึ่งในเครื่องมือสำคัญที่กำลังเปลี่ยนแปลงวิถีคิดและวิถีเรียนรู้ของมนุษย์คือ “ปัญญาประดิษฐ์” หรือ AI ซึ่งแม้มีศักยภาพมหาศาลในการเรียนรู้และสื่อสาร แต่ก็มีความเสี่ยงหากใช้อย่างขาดจริยธรรม การสร้างภูมิคุ้มกันทางดิจิทัล และส่งเสริมแนวคิดพลเมืองดิจิทัล (Digital Citizenship) (กองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์, 2567) ที่มีความรับผิดชอบจึงเป็นพื้นฐานสำคัญของการศึกษาในยุคนี้ เนื้อหาต่อไปนี้จะนำเสนอแนวทางการปรับตัวในโลกดิจิทัล ทั้งในด้านการสร้างภูมิคุ้มกันทางใจ การใช้สื่ออย่างมีวิจารณญาณ การใช้เทคโนโลยี AI อย่างไม่ละเมิดสิทธิ และการส่งเสริมการเรียนรู้ผ่านบริบทจริง เพื่อพัฒนาเยาวชนให้สามารถอยู่ร่วมกับเทคโนโลยีได้อย่างปลอดภัย มีจริยธรรม และเติบโตเป็นพลเมืองดิจิทัลที่มีคุณภาพ

1. การสร้างภูมิคุ้มกันในโลกดิจิทัล ในยุคที่เยาวชนใช้สื่อออนไลน์เป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวัน ความเสี่ยงจากภัยบนโลกดิจิทัล เช่น การรังแกทางไซเบอร์ หรือการหลอกลวงออนไลน์ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว การเสริมสร้าง “ภูมิคุ้มกันทางดิจิทัล” (Digital Resilience) จึงเป็นสิ่งจำเป็น เพื่อให้เด็กสามารถใช้เทคโนโลยีอย่างปลอดภัยและมีสติ (โรมัส กวาดามูช และคณะ, 2566; ชีระ กุลสวัสดิ์, 2567; กรวรรณ คำกรเกตุ และอุนิษา เลิศโตมรสกุล, 2564) ได้ดังนี้

1) เสริมทักษะดิจิทัลอย่างมีวิจารณญาณ ให้เด็กเรียนรู้การแยกแยะข้อมูลจริง-เท็จ และใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์และเคารพผู้อื่น 2) ฝึกให้รู้เท่าทันความเสี่ยงออนไลน์ สอนให้สังเกตและระวังเมื่อเผชิญพฤติกรรมแปลก เช่น การแอบอ้างตัวตน หรือการส่งลิงก์อันตราย 3) สร้างภูมิคุ้มกันทางใจ (Resilience) ปลูกฝังความเข้มแข็งทางอารมณ์ รู้จักฟื้นตัวเมื่อตกเป็นเป้าในการกลั่นแกล้งหรือลัทธิหลอทางออนไลน์ 4) ส่งเสริมการขอความช่วยเหลือเมื่อเผชิญปัญหา ให้เด็กรู้ว่าพวกเขาไม่จำเป็นต้องเผชิญลำพัง และควรปรึกษาครอบครัวหรือครูได้ทันที 5) ใช้ครอบครัวเป็นพื้นที่ปลอดภัย ครอบครัวควรเปิดใจพูดคุยเรื่องออนไลน์ สนับสนุนการใช้สื่ออย่างเหมาะสมกับวัย 6) เรียนรู้จากประสบการณ์จริง เมื่อเกิดเหตุการณ์ไม่คาดคิด เด็กควรได้รับการชี้แนะให้ใช้เป็นบทเรียนเพื่อเติบโตอย่างมีวุฒิภาวะ 7) ปลูกฝังการใช้สื่ออย่างมีความรับผิดชอบ เด็กควรตระหนักว่า การกระทำบนโลกออนไลน์ส่งผลต่อผู้อื่น และมีผลทางกฎหมาย 8) ให้ความรู้ด้านการป้องกันการหลอกลวงออนไลน์ สอนเรื่องการลงทุน การซื้อของออนไลน์ และวิธีป้องกันการตกเป็นเหยื่อของมิจฉาชีพ 9) ร่วมมือกับโรงเรียนและชุมชน สร้างกิจกรรมหรือหลักสูตรที่ส่งเสริมการใช้สื่ออย่างปลอดภัยและเข้าใจภัยแฝง และ 10) สร้างสังคมออนไลน์ที่ปลอดภัยร่วมกันทุกภาคส่วนควรมีส่วนร่วมในการสร้างวัฒนธรรมออนไลน์ที่สุภาพ ปลอดภัย และสร้างสรรค์

เพื่อให้เยาวชนสามารถเสริมสร้างความสามารถตามแนวทางที่กล่าวมาได้ สิ่งสำคัญคือการปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ และมีกรอบชัดเจน เช่น การจัดตารางกิจกรรมฝึกทักษะดิจิทัล การจำลองสถานการณ์เสี่ยงออนไลน์ หรือการใช้ AI ในกิจกรรมสร้างสรรค์อย่างมีจริยธรรม นอกจากนี้ การสะท้อนผลจากประสบการณ์จริง เช่น การวิเคราะห์กรณีศึกษา เหตุการณ์ออนไลน์ที่เกิดขึ้นจริง จะช่วยให้เด็กเรียนรู้วิธีการรับมือกับความเสี่ยงและพัฒนาความเข้มแข็งทางอารมณ์ได้ดีขึ้น

การสร้างความร่วมมือระหว่างครอบครัว โรงเรียน และชุมชน เป็นอีกปัจจัยสำคัญในการเสริมภูมิคุ้มกันทางดิจิทัล เยาวชนจะได้รับการสนับสนุนทั้งด้านความรู้ ทักษะ และคุณธรรม ทำให้สามารถใช้ AI และสื่อดิจิทัลอย่างมีความรับผิดชอบ และปลอดภัย การปลูกฝังวัฒนธรรมออนไลน์ที่สุภาพ ปลอดภัย และสร้างสรรค์จึงไม่ใช่หน้าที่ของเยาวชนเพียงอย่างเดียว แต่เป็นความรับผิดชอบร่วมกันของทุกภาคส่วน

2. จริยธรรมในการใช้เทคโนโลยี AI เพื่อการเรียนรู้สำหรับเยาวชน

2.1 การสร้างการเรียนรู้ความเป็นพลเมืองดิจิทัลในการใช้เทคโนโลยี AI การสร้างพลเมืองดิจิทัลที่มีคุณภาพในยุค AI จำเป็นต้องใช้กระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับประสบการณ์จริงของผู้เรียน กิจกรรมการเรียนรู้ควรออกแบบให้มีความหมาย สะท้อนชีวิตประจำวันของนักเรียน และเปิดโอกาสให้ได้ฝึกคิด วิเคราะห์ และปฏิบัติจริง กิจกรรมเหล่านี้ควรเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้จากสถานการณ์ที่หลากหลาย เช่น การนำข่าวสารหรือกรณีศึกษาจากประเทศต่าง ๆ มาใช้ในการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนได้เข้าใจโลกในมุมกว้าง นอกจากนี้ ควรส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติการคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล เข้าใจความแตกต่างของผู้คนในสังคมต่างวัฒนธรรม ฝึกพิจารณาวิธีการดำรงชีวิตของบุคคลที่อยู่ในภูมิภาคต่าง ๆ รวมถึงศึกษากิจกรรมขององค์กรระหว่างประเทศ เช่น องค์กรสหประชาชาติ เพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องสิทธิมนุษยชน ความเป็นธรรม และความหลากหลาย กระบวนการเรียนรู้เหล่านี้ไม่เพียงแต่พัฒนา ทักษะทางดิจิทัล และการคิดเชิงวิพากษ์ เท่านั้น แต่ยังช่วยเสริมสร้าง เจตคติ ที่ดีต่อผู้อื่นในสังคมไทยและสังคมโลก ส่งเสริมให้ผู้เรียนอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข มีความเข้าใจ และเคารพความแตกต่าง ซึ่งการสร้างพลเมืองดิจิทัลที่มีคุณภาพในยุค AI จำเป็นต้องใช้กระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับ ประสบการณ์จริงของผู้เรียน กิจกรรมการเรียนรู้ควรออกแบบให้มีความหมาย สะท้อนชีวิตประจำวัน และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกคิด วิเคราะห์ และปฏิบัติจริง กิจกรรมเหล่านี้ควรเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้จากสถานการณ์ที่หลากหลาย เช่น การนำข่าวสารหรือ กรณีศึกษาจากประเทศต่าง ๆ มาใช้ในการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจโลกในมุมกว้าง รวมถึงฝึกการคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล เข้าใจความแตกต่างทางวัฒนธรรม และศึกษากิจกรรมขององค์กรระหว่างประเทศ เช่น องค์กรสหประชาชาติ เพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องสิทธิมนุษยชน ความเป็นธรรม และความหลากหลาย (ชไมพร ไทยสิทธิ์, 2566)

2.2 การใช้เทคโนโลยีอย่างรับผิดชอบบนพื้นฐานของการไม่ละเมิดลิขสิทธิ์ในยุคดิจิทัล ในสังคมดิจิทัลที่ข้อมูลสามารถเข้าถึงได้ง่ายเพียงปลายนิ้ว การใช้เทคโนโลยีจึงต้องควบคู่กับความรับผิดชอบต่อ โดยเฉพาะเรื่องการเคารพลิขสิทธิ์และทรัพย์สินทางปัญญา เช่นเดียวกับการเรียนรู้ผ่าน AI หรือแพลตฟอร์มต่าง ๆ ที่อาจนำเนื้อหาจากแหล่งอื่นมาใช้โดยไม่ตั้งใจ ละเมิดสิทธิของเจ้าของผลงาน เครื่องมือตรวจจับการคัดลอก เช่น คอปปีลีส (CopyLeaks) จึงถูกนำมาใช้เพื่อส่งเสริม

จริยธรรมทางวิชาการ ป้องกันการละเมิดสิทธิ และส่งเสริมให้เยาวชนเห็นคุณค่าของการสร้างสรรค์เนื้อหาด้วยตนเอง พร้อมทั้งฝึกทักษะการอ้างอิงอย่างถูกต้อง (ศุภพล ทองอินทร์ และอุทิศ บำรุงชีพ, 2568) อย่างไรก็ตาม กฎหมายลิขสิทธิ์ไทยยังมีข้อจำกัด เช่น การไม่ลงโทษผู้ผลิตเครื่องมือที่ออกแบบมาเพื่อหลีกเลี่ยงระบบป้องกันลิขสิทธิ์ และนิยามของ “มาตรการทางเทคโนโลยี” ที่ยังไม่ครอบคลุมในบางกรณี จึงส่งผลต่อการบังคับใช้ (ลัดดา บุญเรืองศรี, 2563) การเรียนรู้การใช้เทคโนโลยีอย่างถูกต้องจึงควรเริ่มตั้งแต่ในโรงเรียน โดยเน้นให้ผู้เรียนเข้าใจถึงความสำคัญของลิขสิทธิ์ การใช้งานที่เป็นธรรม (Fair Use) การอ้างอิงแหล่งข้อมูล และความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นจากการละเมิดลิขสิทธิ์ การสร้างวัฒนธรรมแห่งความซื่อสัตย์ ความเคารพ และความคิดสร้างสรรค์ จึงเป็นหัวใจของการพัฒนา “พลเมืองดิจิทัล” ที่พร้อมรับผิดชอบต่อทั้งตนเองและสังคมในโลกออนไลน์ ในสังคมดิจิทัลที่ข้อมูลเข้าถึงง่าย การใช้เทคโนโลยีต้องควบคู่กับความรับผิดชอบ โดยเฉพาะเรื่องการเคารพลิขสิทธิ์และทรัพย์สินทางปัญญา เช่น การเรียนรู้ผ่าน AI หรือแพลตฟอร์มต่าง ๆ ที่อาจนำเนื้อหาจากแหล่งอื่นมาใช้โดยไม่ตั้งใจละเมิดสิทธิของเจ้าของผลงาน เครื่องมือตรวจจับการคัดลอก เช่น CopyLeaks ถูกนำมาใช้เพื่อส่งเสริมจริยธรรมทางวิชาการ ป้องกันการละเมิดสิทธิ และส่งเสริมให้เยาวชนเห็นคุณค่าการสร้างสรรค์เนื้อหาด้วยตนเอง พร้อมทั้งฝึกทักษะการอ้างอิงอย่างถูกต้อง (ศุภพล ทองอินทร์ และอุทิศ บำรุงชีพ, 2568) อย่างไรก็ตาม กฎหมายลิขสิทธิ์ไทยยังมีข้อจำกัด เช่น การไม่ลงโทษผู้ผลิตเครื่องมือที่ออกแบบมาเพื่อหลีกเลี่ยงระบบป้องกันลิขสิทธิ์ และนิยามของ “มาตรการทางเทคโนโลยี” ที่ยังไม่ครอบคลุมบางกรณี (ลัดดา บุญเรืองศรี, 2563) การเรียนรู้การใช้เทคโนโลยีอย่างถูกต้องควรเริ่มตั้งแต่ในโรงเรียน โดยเน้นให้ผู้เรียนเข้าใจ ความสำคัญของลิขสิทธิ์ การใช้งานอย่างเป็นธรรม (Fair Use) การอ้างอิงแหล่งข้อมูล และความเสียหายจากการละเมิดลิขสิทธิ์ เพื่อสร้างวัฒนธรรมแห่งความซื่อสัตย์ ความเคารพ และความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นหัวใจของการพัฒนา พลเมืองดิจิทัลที่รับผิดชอบ

2.3 การใช้เทคโนโลยี AI อย่างมีจริยธรรมในแพลตฟอร์มดิจิทัล ในยุคที่ AI เข้ามามีบทบาทในการผลิตและเผยแพร่ข้อมูลบนแพลตฟอร์มดิจิทัล ความเข้าใจเรื่อง “จริยธรรม AI” จึงกลายเป็นทักษะสำคัญของพลเมืองดิจิทัล ผู้เรียนจำเป็นต้องพัฒนาทั้งทักษะเทคโนโลยีและจิตสำนึกต่อผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการใช้งานอย่างไม่เหมาะสมโดยประเด็นจริยธรรมสำคัญ ได้แก่ 1) การไม่เผยแพร่ข้อมูลที่เป็นเท็จหรือบิดเบือน 2) การเคารพความเป็นส่วนตัวและการขออนุญาตก่อนใช้ข้อมูล 3) การหลีกเลี่ยงการใช้ AI ในการกลั่นแกล้งหรือหลอกลวงผู้อื่น และ 4) ความโปร่งใสและตรวจสอบได้ของข้อมูลที่สร้างด้วย AI ในยุคที่ AI มีบทบาทในการผลิตและเผยแพร่ข้อมูลบนแพลตฟอร์มดิจิทัล ความเข้าใจเรื่อง จริยธรรม AI (AI Ethics) กลายเป็นทักษะสำคัญของพลเมืองดิจิทัล ผู้เรียนจำเป็นต้องพัฒนาทั้ง ทักษะเทคโนโลยี และ จิตสำนึกต่อผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการใช้งานอย่างไม่เหมาะสม ประเด็นจริยธรรมสำคัญ ได้แก่ การไม่เผยแพร่ข้อมูลที่เป็นเท็จหรือบิดเบือน การเคารพความเป็นส่วนตัวและการขออนุญาตก่อนใช้ข้อมูล การหลีกเลี่ยงการใช้ AI ในการกลั่นแกล้งหรือหลอกลวงผู้อื่น และความโปร่งใสและตรวจสอบได้ของข้อมูลที่สร้างด้วย AI (เผด็จ จงสกุลศิริ, 2568)

การปลูกฝังจริยธรรม AI ควรบูรณาการเข้าสู่ระบบการศึกษา ผ่านกิจกรรมที่เน้นการเรียนรู้จากสถานการณ์จริง เช่น การวิเคราะห์บทบาทของ AI ในสื่อสังคม การจำลองเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการละเมิดจริยธรรม เพื่อให้ผู้เรียนฝึกคิดวิเคราะห์ และมีวิจารณญาณในการใช้เทคโนโลยี ซึ่งโรงเรียนควรสนับสนุนการพัฒนาหลักสูตร AI ที่เชื่อมโยงกับคุณธรรม เช่น ความซื่อสัตย์ ความยุติธรรม และการเคารพในสิทธิของผู้อื่น รวมทั้งพัฒนาครูให้มีความรู้ด้าน AI และจริยธรรมอย่างต่อเนื่อง แนวทางนี้จะช่วยให้ผู้เรียนเติบโตเป็นพลเมืองดิจิทัลที่มีความรับผิดชอบ ใช้เทคโนโลยีเพื่อประโยชน์ส่วนรวม และอยู่ร่วมกับ AI ได้อย่างสมดุลและปลอดภัย (วุฒิชัย ดานะ, 2566)

สรุปได้ว่า ในยุคศตวรรษที่ 21 ซึ่งเทคโนโลยีเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เยาวชนต้องเผชิญทั้งโอกาสและความเสี่ยงจากการใช้งานดิจิทัล เช่น ข้อมูลเท็จ การกลั่นแกล้งออนไลน์ และการละเมิดสิทธิ การเตรียมความพร้อมจึงต้องครอบคลุมทั้งด้านทักษะดิจิทัล จริยธรรม และความเข้าใจต่อบริบทสังคม AI เป็นหนึ่งในเทคโนโลยีที่มีศักยภาพสูง แต่หากใช้อย่างขาดความรับผิดชอบ อาจสร้างปัญหาด้านจริยธรรมและสิทธิส่วนบุคคลได้ การเสริมสร้าง “ภูมิคุ้มกันทางดิจิทัล” จึงเป็นสิ่งสำคัญ เพื่อให้เยาวชนสามารถรับมือกับความเสี่ยง มีสติ และรู้เท่าทันสิ่งที่เผชิญ ในขณะเดียวกัน การใช้ AI เพื่อการเรียนรู้ต้องควบคู่กับการเคารพลิขสิทธิ์ ความโปร่งใส และการไม่ละเมิดข้อมูลของผู้อื่น ระบบการศึกษาควรบูรณาการจริยธรรม AI เข้ากับกระบวนการเรียนรู้โดยเน้นประสบการณ์จริง ฝึกคิดวิเคราะห์ และสร้างวัฒนธรรม

ความซื่อสัตย์และความรับผิดชอบ เพื่อพัฒนาเยาวชนให้เป็นพลเมืองดิจิทัลที่มีคุณภาพ มีคุณธรรม และพร้อมอยู่ร่วมกับเทคโนโลยีได้อย่างปลอดภัยและยั่งยืน

การสร้างคุณค่าของเยาวชนไทยในความเป็นพลเมืองยุคดิจิทัล

ในยุคดิจิทัลที่เทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันของคนทุกวัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเยาวชนซึ่งเป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนสังคม การสร้างคุณค่าและการพัฒนาศักยภาพของเยาวชนไทยบนพื้นฐานความเป็นพลเมืองดิจิทัลจึงเป็นเรื่องจำเป็นอย่างยิ่ง พลเมืองดิจิทัลที่มีคุณภาพไม่เพียงแต่ต้องสามารถใช้เทคโนโลยีได้อย่างชำนาญ แต่ยังต้องตระหนักถึงความรับผิดชอบ สิทธิ เสรีภาพ และบทบาทในการร่วมสร้างสังคมออนไลน์ที่ดีและปลอดภัย ด้วยเหตุนี้ หลักการสำคัญ 4 ประการ จึงถูกกำหนดขึ้นเพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาเยาวชนไทยให้ก้าวสู่การเป็นพลเมืองยุคใหม่ที่มีคุณค่าและมีส่วนร่วมต่อสังคมอย่างยั่งยืน ดังนี้

1. การเสริมสร้างจิตสำนึกพลเมืองดิจิทัลและความรับผิดชอบต่อสังคม เยาวชนควรตระหนักถึงบทบาทของตนในสังคมออนไลน์ในฐานะผู้ใช้งานที่มีจริยธรรม เคารพสิทธิผู้อื่น และรับผิดชอบต่อผลกระทบจากการกระทำ เช่น การสื่อสาร การแชร์ข้อมูล และการผลิตเนื้อหา เพื่อส่งเสริมจิตสาธารณะผ่านกิจกรรมหรือสื่อที่สร้างสรรค์เพื่อประโยชน์สังคม (Ribble, 2015)

2. การพัฒนาความรู้เท่าทันดิจิทัลและวิจรรณญาณในการใช้เทคโนโลยี เยาวชนต้องมีทักษะวิเคราะห์และตรวจสอบข้อมูลอย่างรอบคอบ รู้เท่าทันอัลกอริธึมและความเสี่ยงต่าง ๆ เช่น ฟิชชิงหรือข่าวลวง โดยสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีเชิงสร้างสรรค์ เช่น การผลิตเนื้อหาสื่อออนไลน์เพื่อการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง (สุภัทรชัย สีสะใบ และคณะ, 2567)

3. การรู้เท่าทันสิทธิ เสรีภาพ และกฎหมายดิจิทัล เยาวชนต้องเข้าใจสิทธิและขอบเขตในการแสดงความคิดเห็น การเคารพทรัพย์สินทางปัญญา และข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เช่น พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์และความเป็นส่วนตัว ผ่านการฝึกฝนให้เคารพกฎหมายและจริยธรรมดิจิทัล เพื่อการมีส่วนร่วมในสังคมออนไลน์อย่างปลอดภัยและถูกต้อง (Ribble, 2015, Mossberger, 2009)

4. การส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีเพื่อคุณค่าและนวัตกรรม ต้องสนับสนุนให้เยาวชนใช้เทคโนโลยีสร้างสรรค์นวัตกรรม พัฒนาอาชีพ และแก้ปัญหาสังคม เช่น การสร้างแอปพลิเคชัน หรือธุรกิจออนไลน์ โดยจัดหลักสูตรและพื้นที่ให้เยาวชนได้ฝึกทักษะและสร้างผลงานที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม

สรุปได้ว่า การสร้างคุณค่าของเยาวชนไทยในความเป็นพลเมืองดิจิทัลต้องครอบคลุมทั้ง จิตสำนึกพลเมืองดิจิทัล, ความรู้เท่าทันดิจิทัล, สิทธิและกฎหมายดิจิทัล, รวมถึง การใช้เทคโนโลยีเพื่อสร้างคุณค่าและนวัตกรรม การบ่มเพาะคุณลักษณะเหล่านี้ไม่เพียงช่วยให้เยาวชนสามารถใช้เทคโนโลยีได้อย่างชำนาญและมีจริยธรรม แต่ยังส่งเสริมให้พวกเขามีส่วนร่วมในสังคมออนไลน์อย่างสร้างสรรค์และปลอดภัย รวมถึงสามารถพัฒนานวัตกรรมเพื่อแก้ปัญหาสังคม ส่งเสริมความยั่งยืนและเติบโตเป็นพลเมืองดิจิทัลที่มีคุณค่าและมีบทบาทสำคัญในสังคมไทยยุคดิจิทัล

บทสรุป

เยาวชนไทยในยุคโลกาภิวัตน์กำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยีที่รวดเร็ว โดยเฉพาะการเข้ามาของปัญญาประดิษฐ์ (AI) และเทคโนโลยีดิจิทัล ซึ่งนำมาซึ่งทั้งโอกาสและความท้าทาย การใช้ AI อย่างมีความรับผิดชอบจึงเป็นเรื่องสำคัญ เนื่องจากเด็กไทยต้องเผชิญกับความเสี่ยงจากข้อมูลบิดเบือน การละเมิดสิทธิส่วนบุคคล และการกลั่นแกล้งออนไลน์ ในขณะเดียวกัน AI ยังสามารถเสริมสร้างการเรียนรู้และเพิ่มโอกาสทางการศึกษาได้ หากใช้ด้วยจริยธรรมและวิจารณญาณ การสร้างภูมิคุ้มกันทางดิจิทัลและจิตสำนึกความรับผิดชอบต่อข้อมูลเป็นภารกิจที่ต้องการความร่วมมือจากครอบครัว โรงเรียน และสังคม เพื่อเตรียมความพร้อมของเยาวชนให้สามารถปรับตัวและใช้ AI อย่างมีคุณค่า โดยการพัฒนาทักษะใหม่ ๆ เช่น Digital Literacy, Critical Thinking, ความคิดสร้างสรรค์ และการแก้ปัญหา โรงเรียนควรจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการ AI เป็นเครื่องมือเสริมการคิด และสร้าง Growth Mindset เพื่อให้เยาวชนมีความพร้อมในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง การใช้ AI อย่างมีจริยธรรมเป็นองค์ประกอบสำคัญของความรับผิดชอบในยุคดิจิทัล โดยเด็กไทยควรได้รับการปลูกฝังให้เข้าใจสิทธิส่วนบุคคลและความโปร่งใสของข้อมูล การบูรณาการ AI ในหลักสูตรการศึกษาและการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการใช้ AI เพื่อประโยชน์ส่วนรวมจะช่วยให้เยาวชนเติบโตเป็นพลเมืองดิจิทัลที่มีคุณภาพและมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนในโลกาภิวัตน์

ภาพที่ 1 การเตรียมเยาวชนไทยสำหรับยุคดิจิทัล

เอกสารอ้างอิง

- กรกมล ศรีวัฒน์. (2567). เมื่อการศึกษาเผชิญหน้า AI: แง่มุมไหนที่การศึกษาไทยต้องเตรียมตัว. สืบค้นจาก <https://www.eef.or.th/clip-ai-for-teaching-and-learning/>.
- กรวรรณ คำกรเกตุ และ อุนิษา เลิศโตมรสกุล. (2564). การสร้างภูมิคุ้มกันในเด็กและเยาวชนต่อการป้องกันจากการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและเป็นผู้กระทำผิดในสังคม. *วารสารคุณภาพชีวิตกับกฎหมาย*, 17(1), 1-16.
- กองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์. (2567). *Digital literacy: ทักษะการเข้าใจและรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล*. สืบค้นจาก <https://blog.think-digital.app/2024/07/01/digital-literacy/>.
- ชไมพร ไกลสิทธิ์. (2566). การจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับกระแสโลกาภิวัตน์เพื่อพัฒนาเยาวชนสู่ความเป็นพลเมืองโลก. *วารสารสถาบันวิจัย*, 10(1), 185-195.

- ชาวีวัฒน์ ถวิลวงษ์. (2568). การพัฒนาผู้เรียนด้านปัญญาและคุณธรรมจริยธรรมในยุค AI. *Journal of Buddhist Education and Research*, 11(3), 626-634.
- ธีระ กุลสวัสดิ์. (2567). *อาชญากรรมไซเบอร์: ศึกษากรณีการหลอกลวงให้ลงทุน* (รายงานวิจัย). ชลบุรี: คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- โรมัส กวาดามูช, ณัฐรัชต์ สามี และ วรวิทย์ วรวิทย์. (2566). *ภูมิคุ้มกันในโลกดิจิทัล (Digital resilience): ทักษะที่เด็กและเยาวชนไทยยุคใหม่ต้องมี*. สืบค้นจาก <https://mahidol.ac.th/musef/%E0%B8%A0%E0%B8%B9%E0%B8%A1%E0%B8%B4%E0%B8%84%E0%B8%B8%E0%B9%89%E0%B8%A1%E0%B8%81%E0%B8%B1%E0%B8%99%E0%B9%83%E0%B8%99%E0%B9%82%E0%B8%A5%E0%B8%81%E0%B8%94%E0%B8%B4%E0%B8%88%E0%B8%B4%E0%B8%97%E0%B8%B1/>.
- ประภาพรณ วิภาตวิทย์. (2567). *การสร้างอนาคตของการเรียนรู้: บทบาทของ AI ในยุคการศึกษา 4.0*. สืบค้นจาก <https://bdi.or.th/movements/ai-education/>.
- เผด็จ จงสกุลศิริ. (2568). จริยธรรมในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล: ความท้าทายและแนวทางในการสร้างสังคมดิจิทัลที่ยั่งยืน. *วารสารพุทธพัฒนศาสตร์ศึกษา*, 3(1), 1-22.
- พรรณพิลาศ กุลดิลก. (2560). การขับเคลื่อนสังคมผ่านสื่อใหม่ในยุคโลกาภิวัตน์. *วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 25(49), 62.
- พีรวิทย์ คำเจริญ และ วีรพงษ์ พลนิกรกิจ. (2561). เด็กกับการรู้เท่าทันดิจิทัล. *วารสารวิชาการนวัตกรรมสื่อสารสังคม*, 6(2), 22-31.
- มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย. (2568). *เด็กเจนใหม่ใช้ AI อย่างไรให้ฉลาดขึ้น ไม่ใช่แค่สะดวกขึ้น*. สืบค้นจาก <https://ece.utcc.ac.th/blogs/gen-z-guide-to-using-ai-wisely/>.
- ลัดดา บุญเรืองศรี. (2563). *ปัญหาทางกฎหมายในการคุ้มครองมาตรการทางเทคโนโลยี ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537*. (นิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต).
- วุฒิชัย ดานะ. (2566). จริยธรรมในยุคปัญญาประดิษฐ์: การเตรียมนักเรียนสำหรับอนาคต. *วารสารวิชาการจินตาสี*, 1(3), 167-178.
- ศุภพล ทองอินทร์ และ อุทิศ บำรุงชีพ. (2568). คอพีลีส: เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์สร้างสรรค์การตรวจสอบการคัดลอกผลงานทางวิชาการ เสริมสร้างทักษะการเคารพเขาเคารพเราบนโลกดิจิทัล. *วารสารนวัตกรรมการบริหารและการจัดการศึกษา*, 3(1), 121-134.
- สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน (สสค.). (2559). *ความฉลาดทางดิจิทัล (Digital intelligence: DQ) ที่จำเป็นสำหรับเด็กในศตวรรษที่ 21*. สืบค้นจาก <http://www.qlf.or.th/Home/Contents/1137>.
- สุภัทรชัย สีสะใบ, พระครูสุธีรัตติบัณฑิต (กฤษฎา กิตติโสภโณ), พระปลัดระพีณ พุทธิสารโร และ พระครูสมุทรปริยัติยาภรณ์ (นพพล กนต์สีโล). (2567). เยาวชนไทยกับแนวทางการพัฒนาศักยภาพสู่การเป็นพลเมืองดิจิทัลในสังคมวิถีใหม่. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 13(6), 451-464.
- American Academy of Pediatrics Council on Communications & Media. (2024). *How will artificial intelligence (AI) affect children?*. Retrieved from <https://www.healthychildren.org/English/family-life/Media/Pages/how-will-artificial-intelligence-AI-affect-children.aspx>.
- Anderson, A. (2025). *Legal and ethical risks of using AI in hiring*. Retrieved from <https://info.recruitics.com/blog/legal-and-ethical-risks-of-using-ai-in-hiring>.
- Mossberger, K. (2009). Toward digital citizenship: Addressing inequality in the information age. In Chadwick, A., & Howard, P. N. (Eds.), *Routledge handbook of Internet politics* (pp. 173-185). New York: Routledge.

NEUROGENIU. (2564). 10 ทักษะสำคัญ ที่เด็กยุคนี้ควรมี. สืบค้นจาก <https://www.neurogenius.com/blog/r/36/10-%E0%B8%97%E0%B8%B1%E0%B8%81%E0%B8%A9%E0%B8%B0%E0%B8%AA%E0%B8%B3%E0%B8%84%E0%B8%B1%E0%B8%8D%E0%B8%97%E0%B8%B5%E0%B9%88%E0%B9%80%E0%B8%94%E0%B9%87%E0%B8%81%E0%B8%A2%E0%B8%B8%E0%B8%84%E0%B8%99%E0%B8%B5%E0%B9%89%E0%B8%84%E0%B8%A7%E0%B8%A3%E0%B8%A1%E0%B8%B5>.

Ribble, M. (2015). *Digital citizenship in schools: Nine elements all students should know*. (3rd ed.). Washington DC.: International Society for Technology in Education.

TOJO News. (2568). พลเมืองยุคดิจิทัล: สิทธิและความรับผิดชอบในโลกออนไลน์. สืบค้นจาก <https://today.line.me/th/v3/article/yz9EYK6>.